

Lära och utvecklas tillsammans!

Studiematerial

Svenska för akademiker med vårddyrken
SFA-Vård

Anja Dufsten

Kompetensutveckling för sfi-lärare
Lärarhögskolan i Stockholm
Myndigheten för skolutveckling
www.lhs.se/ruc/sfi

2006

Svenska för akademiker med vårdrken, SFA-Vård

Utbildningens uppläggning

SFA-Vård startade i januari 2001 som ett treårigt EU-projekt, ett samarbetsprojekt mellan tre närliggande kommuner. Upptagningsområdet är Stockholms län. En referensgrupp bestående av Länsstyrelsen, Socialstyrelsen, Landstinget, Stockholms utbildningsförvaltning, Botkyrka kommun, Haninge kommun, Arbetsförmedlingen för internationella akademiker, Folkuniversitetet och SFA-Vård bildades och följer kontinuerligt utvecklingen av SFA-Vård. År 2004 övergick SFA-Vård helt in i Komvux regi i Södertälje. Kursdeltagarens hemkommun står för kostnaden för elevplatsen.

SFA-vård vänder sig till utländsk vårdpersonal med legitimationsyrken: läkare, tandläkare, sjuksköterskor, apotekare, biomedicinska analytiker m.fl. från såväl utomeuropeiska länder som EU-länder. Deltagarna studerar i genomsnitt 4 - 4,5 månader på heltid vid vardera sfi och Svenska som andraspråk på grundläggande nivå. Personalen består av en biträdande rektor, deltid, med fyra lärare i svenska, två vårdlärare i vårdsvenska och två datalärare samt tillgång till en studie-och yrkesvägledare.

Målet med verksamheten är att förkorta tiden till svensk legitimation genom en bestämd studieväg från SFA-Vård till Folkuniversitetet och därefter yrkeskomplettering, vilket ger en snabbare integration i det svenska samhället. Ett av delmålen är att deltagarna når sfi-nivån och Svenska som andraspråk grundläggande nivå.

Sfi och Svenska som andraspråk på grundläggande nivå är ett sammanhängande ”paket” utan avbrott. Ungefär två gånger per termin finns nationella prov både på Sfi-nivån och på Sas-nivån. Under terminens gång blir deltagarna således klara hos oss och går vidare till Folkuniversitetets ”Svenska för apotekare och vårdpersonal” eller Sas A och Sas B i kommunerna där språkutbildningen avslutas. SFA-grupperna fylls på kontinuerligt med nya studerande. Parallellt med sfi och sas-kursen finns vårdsvenska.

Studietakt

Det som underlättar språkinläringen hos kursdeltagarna är att motivationen är hög, flertalet talar en god engelska och de flesta är unga med lång erfarenhet av studier. Generellt är det så att språkinläring gynnas av om ens modersmål är ett språk som är närbesläktat med svenskan, t ex holländska eller tyska. Men progressionen går också snabbt om man kommer från närbelägna länder t.ex. de baltiska länderna, kanske på så att deltagarna känner igen sig i samhället, i de sociala och kulturella mönstren. Dessutom har läkare från dessa länder redan vid kursens start fått sin svenska läkarlegitimation. Därigenom är de attraktiva på arbetsmarknaden och går snabbt vidare till arbeten. Det kan kännas frustrerande för de utomeuropeiska läkarna med en betydligt längre väg att gå och med betydligt högre krav på språket och den svenska yrkeskompletteringen.

Det är många faktorer som har betydelse för den enskildes inläring. Av vikt är vilket språk som inläraren utgår från, tidigare erfarenheter av språkinläring, motivationen och den sociala situationen. En erfaren andraspråklärare kan ofta förutse en inlärares språkutveckling efter en mycket kort tid. I klassrummet gör läraren iakttagelser av hur receptiv, hur fokuserad han eller hon är.

Då inlärarens språk och kultur är avlägset det svenska tar det längre tid att tillgodogöra sig svenskan. Gruppen kinesiska forskare/läkare har under de senaste åren vuxit hos oss. Extremt ambitiösa, idogt slående i bristfälliga lexikon kämpar de envist med de nya orden med de främmande svenska ljuden och de nya strukturerna i språket. Vägen till det svenska språket känns lång. Det tär på självförtroendet när en studerande ständigt blir ”omsprungen” av nya studerande på väg mot sfi-nivå och Svenska som andraspråk.

Trots de olika individuella faktorerna är de likartade yrkesbakgrunderna en stark och sammanhållande kraft. Med stor arbetskapacitet och hög motivation sporrar kursdeltagarna varandra i språkinläringen.

Hur kan man organisera lärandet i klassrummet?

Vid starten är det ofta en mindre grupp kursdeltagare och då använder vi oss av ett stort gemensamt bord där den allra första kontakten skapas. Efterhand fylls gruppen på och det gemensamma bordet har blivit för litet. Många uttrycker då sin vilja att sitta en och en i rader vända mot läraren. Efter resonemang om fördelarna med samarbete, som ger deltagarna tillfällen att använda språket i smågruppssamtal, placeras borden i grupper med fyra personer, helst med olika modersmål. Det är också fortfarande lätt att vända sig snabbt till sin kamrat och arbeta i par. I individens utveckling mot ett nytt språk kommer den lilla gruppen att ge inspiration, stimulans och utmaningar men också stöd och trygghet. Lärandet sker bäst i aktiviteter som ger hög elevinteraktion med tid till bearbetning och reflektion men samtidigt ställer gruppen krav på förmåga till empati, hänsyn och tålmod.

Att möta talad svenska

Många deltagare upplever en stark frustration att behöva vänta så länge innan hon/han kan utöva sitt yrke. De värdefulla yrkeskunskaperna får ju inte falla i glömska. Därför ger sig många ut för att söka efter arbete på sin fritid så snart de har lärt sig att kommunicera hjälpligt. Språkinläringen får då en rejäl skjuts framåt samtidigt som den ansträngda ekonomin får ett nödvändigt tillskott. Speciellt under jul- och sommarledigheten uppmuntrar vi deltagarna att söka arbete/praktik i vårdsektorn på äldreboenden, på geriatriska avdelningar på sjukhus, i hemtjänsten som undersköterska alt. biträde eller som personlig assistent. Att möta patienter, vårdpersonal och öva upp språkflytet i naturliga, praktiska situationer och sammanhang är ett verkligt komplement till undervisningen, samtidigt som man skaffar sig insikter om svensk ”vårdkultur”, förhållningssätt gentemot patienter, personal och de äldre. Samtidigt är det i ett mångkulturellt Sverige angeläget att ta tillvara utländska läkare, sjuksköterskor och deras kunskaper om andra sjukdomsmönster och kulturmönster.

Under ett pass i veckan får SFA-Vård regelbundet besök av en grupp ”rödakorsare”, med olikartade yrkesbakgrunder: pensionerade lärare, stadsträdgårdsmästare etc. Under årens lopp har dessa samtalsledare skaffat sig ovärderliga rutiner samtidigt som de knyter personliga och nära kontakter med kursdeltagarna. Innan det är dags för ”rödakorsarna” att slå sig ner hos sin elevgrupp, träffar läraren dem över en kopp kaffe. Läraren har utarbetat ett underlag för samtalen som oftast är ur veckans tema. Det bereder samtalsledarna en trygghet att få veta vad samtalen ska handla om.

Att möta skriven svenska

Många kursdeltagare kommer igång med lättläst litteratur. Sin allra första läsupplevelse brukar de få ur ”En vecka i juni” av Eva Ceru, en lättsam kärlekshistoria som utspelar sig mellan Marie och Mårten i välkänd stockholmsmiljö. Kassetbandet med den inlästa texten utgör ett värdefullt komplement. De studerande gör språkliga iakttagelser och tar till sig nya uttryck, fraser, nya språkliga konstruktioner. Det ger också incitament till vidare läsning. Även facklitteratur engagerar. ”Hos Doktorn” med ett antal patienter som besöker vårdcentralen är omtyckt av kursdeltagarna och med hjälp av de åskådliga och verklighetsnära bilderna återger de för varandra det som sker.

Från kortare brev, meddelanden, enklare berättande och beskrivande texter på sfi-nivån går vi över till sammanfattningar, recensioner, insändare, argumenterande texter. De språkliga kraven höjs. Nu behövs texter i olika genrer, ämnen och svårighetsgrader. Texter där man tränar olika sorters läsning. Framförallt gäller det att hitta *intressanta* texter att läsa. Det finns fynd att göra i dagstidningar: aktuella händelser, människoöden, sjukvårdsinriktade texter.

En bestämd veckodag står det skönlitteratur på schemat. Läsuppgiften går ut på samtal och reflektion. Upplevelsen står i centrum. På Svenska som andraspråksnivå läser vi t.ex. Annika Thors ”En ö i havet” med mycket detaljerade naturbeskrivningar.

Theodor Kallifatides brukar också vara omtyckt. I ”Dubbla Längtan” känner ofta kursdeltagarna igen sig och hittar någon att identifiera sig med. Ur de lästa avsnitten har kursdeltagarna haft till uppgift att välja ett citat som de presenterar i sin läsgrupp. Citatet innehåller meningar att reflektera över. Eleverna beskriver de associationer som citatet gett upphov till och får gensvar av kamrater och lärare. Annorlunda kulturella referenser, förväntningar gör det svårt att tolka texten och det blir mycket livliga samtal. Bra skönlitteratur ger förståelse för den nya kulturen, identifikation och inte minst språk. En annan karaktär på samtalen i klassrummet märks. Missförstånden i relationer i det nya landet får en språklig dräkt och i den lilla läsgruppen får man modet att lyfta fram ”konstigheter” ur det dolda. Ordförrådet ökar med en hel mängd relevanta ord, korrekt använda fraser. Kursdeltagarna får utlopp för sin tankar, känslor och möjlighet att tala om sin situation. En större textmängd tar man sig igenom av lust och egen kraft. Innan det är dags för nästa skönlitterära bok skriver de sammanfattningar och recensioner. Fraser och ord bearbetas och förankras i medvetandet.

Ibland stöter vi på att en välutbildad kursdeltagare, välformulerad i sitt modersmål, strävar alltför snabbt efter ett avancerat språkbruk. Tanken finns, men inte det språkliga verktyget. Att formulera sig rätt på det nya språket, att veta ordets innebörd och att använda det i rätt sammanhang kräver tid. Att uttrycka sig klart och funktionellt får bli rättesnöret.

Vårdsvenska

Innehållet i vårdsvenskan syftar till att öva tillämpning av det svenska språket inom deltagarnas vårdyrken. Vårdlärarna jobbar också med kulturella koder och synsätt runt sjukdom, hälsa och vård samt roller och förväntningar i olika vårdssituationer. Arbetssättet är att deltagarna är aktiva i form av rollspel, olika former av kunskapsinhämtning och redovisningar. Under studietiden gör både vård- och svensklärarna studiebesök inom olika

delar av hälso- och sjukvården. Vi försöker också göra studiebesök utifrån deltagarnas yrkesspecialiseringar.

Ett sätt att på ett tidigt stadium möta den svenska sjukvården är med ett interaktivt dataprogram där kursdeltagarna möter autentiska patienter på vårdcentralen. Deltagarna ställer frågor till patienten och ska så småningom komma fram till diagnos. De får då träna på att formulera frågor och lyssna på patientens svar. Om patienten inte förstår en fråga måste den omformuleras eller korrigeras stavningen. "Britt Larsson" är ett autentiskt fall från vårdcentralen. Det gäller för "läkaren" att ställa adekvata frågor till patienten, alltmedan patienten Britt reagerar förargat på elevens otillfredsställande och bristfälliga frågor. Hjälpmedel i form av ett helt batteri med lämpliga frågor finns att tillgå. Vilken diagnos och vilka åtgärder föreslår eleven? Hur skulle en läkare verksam i Sverige agera och handla? Ja, det blir en intressant jämförelse för eleven. Vårdlärarna arbetar också med andra interaktiva läromedel.

Utländsk vårdpersonal blir ofta imponerad över hur väl de gamla tas om hand på äldreboende i Sverige. Ensamheten är ändå ett bekymmer. Därför bereder ett samtal en ömsedig glädje mellan läkaren från Burundi som upptäcker att en av gamlingarna behärskar franska. Ett livligt samtal på det gemensamma språket ger en extra dimension åt studiebesöket.

Kontakterna utåt

De första årens stora uppmärksamhet på vår verksamhet i tv, tidningar, besökare och utvärderingar gav oss en gratis marknadsföring men har av naturliga skäl klingat av. Hur ska vi bedriva marknadsföring? Vi är ju beroende av att kommunerna skickar oss elever. För att bedriva en effektiv, ändamålsenlig och individualiserad undervisning krävs också en volym på undervisningen med åtminstone två Sfi-grupper och två Sas-grupper.

Referensgruppen med Landsting, Länsstyrelsen, Socialstyrelsen, Arbetsförmedlingen, de samarbetande kommunerna träffas regelbundet. Kontaktkedjorna mellan kommunerna, länsstyrelsen, landstinget och länsarbetsnämnden har upprätthållits. Stödet och uppbackningen från myndigheter och organisationer är av betydelse. De gynnsamma resultaten och det goda samarbetet med Folkuniversitetet och Arbetsförmedlingen för internationella akademiker har under årens lopp utvecklats.

Representant för Sveriges läkarförbund möter utländska läkare under kompletteringen och är angelägen om att, på ett tidigt stadium, informera om ILIS dvs. föreningen för internationella läkare i Sverige och andra organisationer som kommer att följa läkarna i hela deras yrkesliv.

Våra vårdlärare introducerar Vårdförbundets nätverksträffar för sjuksköterskorna.

Efter kursen

Via mejl, telefonsamtal eller besök får vi lärare med jämna mellanrum återkopplingar från f.d. kursdeltagare. Några har klarat Folkuniversitetets språkprov, någon annan farmakologiprovet eller det medicinska kunskapsprovet. Vi ber dem komma tillbaka till skolan och berätta om sina erfarenheter. Våra nuvarande kursdeltagare behöver förebilder och blir sporrade av sina kamrater och landsmän men samtidigt får de en mer nyanserad bild av de tuffa språkprov och kunskapsprov som väntar dem. Förväntningar behöver justeras så att en mer realistisk syn

växer fram. Betydelsen av en god svenska växer också fram. Kursdeltagarna kämpar ständigt med att omsätta språkets regler i egen produktion både muntligt och skriftligt.

Att kommunicera med patienter inom en inte så avlägsen framtid ställer krav på god språkbehärskning.

Avslutande reflektioner

När vi får vetskap om någon enskilda kursdeltagare som inte kommer vidare ställer vi oss frågan om vi borde ha ägnat ännu mer kraft och tid åt uttalet eller strukturerna eller helhetssynen på språket. Det kanske skulle ha behövts mer riktade språkliga insatser eller mycket socialt och psykologiskt stöd för någon deltagare.

Avslutningsvis kan jag konstatera att de resursstarka, högutbildade studerande ger inspiration, utmaningar, ett högt tempo samtidigt som det ställer krav på läraren.

Anja Dufsten är lärare i svenska som andraspråk på Svenska för akademiker med vårstyrken.